

VYTAUTAS GUŽAS-KARDAS

Gimė 1920 m. sausio 2 d. Rokiškio apskrities Sičiūnų kaime, Kazliškio sen. Žuvo 1949 m. birželio 11 d., Smaidrių k., Eržvilko sen., Jurbarko sav.

1949 m. vasario 16-osios Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Deklaracijos signataras, kapitonas, Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo viršininkas. Rokiškio krašto garbės pilietis. Jaunesniajam broliui palikęs įrašą: „Negailėk savęs paaukoti Tėvynei, ainiai per amžius tave minės.“

Augo gausioje devynių vaikų šeimoje, buvo antrasis vaikas. Tėtis dirbo krašto apsaugos policijoje ir kovojo su rusų ir vokiečių dalinių plėšikavimu Rokiškio krašte, mirė nuo vėžio. Liko žmona su būriu mažamečių vaikų, tad Vytautui, kaip vyriausiam sūnui, teko padėti mamai rūpintis ūkiu. V. Gužas Pandėlio mokykloje, pienininko specialybę įgijo Salų žemės ūkio mokykloje.

Mokėsi labai gerai, buvo tvarkingas, mėgo meną ir muziką, turėjo gražų balso tembrą, mėgo liaudies dainas. Prof. Danielius Gužas apie brolių pasakojo: „kasdien pasirišdavo kaklaraištį... Neprisimenu, kaip jis galėjo atrodyti supykęs, nes tokio jo veido nemačiau...“ Kaip ir daugelis to meto jaunuolių ir merginų, Vytautas aktyviai dalyvavo skautų organizacijoje. Pasak artimųjų, jis turėjo jautrią širdį, bet vadovaudavosi protu.

Baigęs Salų žemės ūkio mokyklą, dirbo Taujėnų pieninėje. Patobulinti buhalterijos žinių buvo pasiūstas į Kauną, kur 1940 metais įsijungė į Lietuvos aktyvistų fronto organizaciją, dalyvavo 1941 metų sukilime. Grįžęs tęsė darbą pieninėje, savanorių įstojo į generolo Plechavičiaus armijos vietinę rinktinę. Gužų šeimos vyrai jau nuo pat antrosios sovietų okupacijos pirmųjų dienų buvo aktyvūs laisvės kovotojai. Todėl motina, bijodama tremties ir besislapstydama, su likusiais vaikais persikraustė į atokesnį Didėjos kaimą. Pirmieji į laisvės kovą įsijungė Vytauto jaunesnieji broliai Boleslovas ir Jonas. 1945 m. sausį Boleslovo būrį enkavedistai išžudė, netrukus ir Jonas pateko į okupantų rankas. Vytautas apsisprendė traukti į Vakarus, pasiekė Vokietiją, tačiau ten pateko į rusų nelaisvę. Traukiniu vežamas, kartu su kitais suimtaisiais lietuviais Tauragės apylinkėse suorganizavo sėkmingą pabėgimą ir, būdamas 24 metų, pradėjo partizaninę veiklą.

Vytautas Gužas buvo Kęstučio apygardos štabo apsaugos būrio vadas. 1947 m. pavasarį, Didįjį penktadienį, partizanų operacijos metu žuvo net vienuolika jo būrio partizanų. V. Gužas liko gyvas. Labai išgyveno dėl būrio draugų, tarp jų gimnazisto Juozo, kuris prieš mirtį sušuko: „Vade, traukis, aš dengsiu!..“ Dėl nepakeliamos kančios bandė nusižudyti, tik kovos draugų dėka liko gyvas. Kęstučio apygardai pradėjus vadovauti Jonui Žemaičiui-Vytautui, V. Gužui apygardos štabe buvo paskirtos operatyvinio skyriaus viršininko pareigos. Apie 1947–1948 m. žiemą praleistą slėptuvėje šalia J. Žemaičio-Vytauto, ryšininkei jis rašė: „Čia tapau paskirtas pareigoms, kurios reikalauja begalinės energijos, valios ir sumanumo. Patekau į kietas rankas, kur nedrįstu pareikšti nuovargio, paguodos; žodis „negalima“ iš žodyno turi būti išbrauktas. Dirbam per dienas ir naktis, negaudami jokio atsikvėpimo...“ 1947 m. gegužę V. Gužui suteiktas laisvės kovotojo partizanų kapitono laipsnis.

Kęstučio apygardos vadovybė aktyviai veikė vienydama visos Lietuvos pagrindžio jėgas. V. Gužas gavo užduotį organizuoti dviejų Žemaitijos apygardų - Kęstučio ir Žemaičių, sujungimą. Įkurta Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų sritis, kurios vadu tapo J. Žemaitis, o pačiam V. Gužui teko srities štabo viršininko pareigos. 1948-1949 m. sandūroje, kada buvo nuspręsta sušaukti visų Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą ir teisiškai apibrėžti pagrindinį partizaninį veikimą Lietuvos okupacijos sąlygomis, V. Gužui, kaip Jūros srities štabo viršininkui, teko itin svarbi užduotis – savo gyvybe garantuoti, kad į partizanų suvažiavimą neįsigautų NKVD agentai ir nesunaikintų viso Lietuvos partizanų branduolio. 1949 m. vasario mėn. Lietuvos partizanų vadų suvažiavime V. Gužas dalyvavo įkuriant Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo organizaciją - Lietuvos laisvės kovos sąjungą (LLKS), Minaičių kaime pasirašė LLKS Tarybos vasario 16 d. Deklaraciją, tapo LLKS Tarybos nariu.

Žuvo kautynių metu 1949 m. birželio 11 d. Smaidrių kaime (Jurbarko r. sav.). Kautynes matęs liudininkas papasakojo, kad V. Gužas „...atsišaudė, kol turėjo šovinių, metė granatą, o paskutine kulka nusišovė į galvą... Nepasidavė gyvas, žuvo su uniforma...“

Apdovanojimai ir atmintis

1949 m. apdovanotas II-ojo laipsnio laisvės kovos kryžiumi su kardais (po mirties).

1997 m. jam pripažintas kario savanorio statusas.

1998 m. suteiktas kapitono laipsnis.

1998 m. apdovanotas Vyčio kryžiaus II-ojo laipsnio ordinu.

2011 m. suteiktas Rokiškio krašto garbės piliečio vardas.

2016 m. pastatytas paminklas Kazliškyje.